

ŠIBENSKI STATUT O ŽIVOTINJAMA, PROIZVODIMA ŽIVOTINJSKOG PODRIJETLA, PASTIRIMA I LOKVAMA

The Statute of Šibenik on animals, animal products, shepherds and ponds

Džaja, P., K. Severin., Ž. Grabarević., D. Agičić., I. Vranješ, E. Šatrović

Sažetak

Šibenski statut ima 776 poglavlja (Prva knjiga ima 53 poglavlja, Druga knjiga 82 poglavlja, Treća knjiga 71 poglavlje, Četvrta knjiga 90 poglavlja, Peta knjiga 53 poglavlja, Šesta knjiga 133 poglavlja i Knjiga reformacija 294 poglavlja) od čega 56 poglavlja (7,2%) otpada na zakonodavne odredbe vezane za životinje, proizvode životinjskog podrijetla, krađe i štete na životinjama i sa životinjama, pastire, lokve i dr. Prva knjiga ima 12 poglavlja (33., 35., 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43., 44., 45.) Druga, Treća i Peta knjiga nemaju ni jedno poglavlje navedene tematike, dok Četvrta knjiga ima 7 poglavlja (3., 78., 79., 80., 81., 82., 83.), Šesta 12 poglavlja (58., 98., 99., 100., 101., 102., 103., 106., 122., 123., 127., 129.) i Knjiga reformacija 25 poglavlja (9., 15., 17., 29., 30., 31., 36., 38., 52., 55., 57., 58., 59., 67., 85., 87., 108., 206., 232., 245., 250., 254., 256., 269. i 273.). U Prvoj knjizi svih 12 poglavlja odnosi se na proizvode životinjskog podrijetla, to jest na meso. U Četvrtoj knjizi pet se poglavlja odnosi na životinje, a dva poglavlja na pastire. U Šestoj knjizi devet poglavlja odnosi se na životinje, dva poglavlja na pastire i jedno na proizvode životinjskog podrijetla. U Knjizi reformacija 18 poglavlja odnosi se na životinje, sedam poglavlja na proizvode životinjskog podrijetla i ribu te jedno poglavlje na lokve. Iz navedenoga proizlazi da je životinjama i svemu u vezi s njima posvećeno 31 poglavlje, proizvodima 20, pastirima četiri i lokvama jedno poglavlje

Ključne riječi: Šibenski statut, životinje, proizvodi životinjskog podrijetla, pastiri, lokve

Abstract

The Statute of Šibenik is divided into 776 chapters (the first book - 53 chapters, the second book - 82 chapters, the third book - 71 chapters, the fourth book - 90 chapters, the fifth book - 53 chapters, the sixth book - 133 chapters, and the book of Reformation - 249 chapters) and from a total of all the chapters in all the books 56 (7.2%) chapters are about animals, animal products, theft and damage to animals and by animals, shepherds, ponds, etc. The first book has 12 chapters (33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, and 45). The second, third and fifth books do not have any chapters about these topics, while the fourth book has seven chapters (3, 78, 79, 80, 81, 82 and 83). The sixth has 12 chapters (58, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 122, 123, 127, 129) and the book of reformation - 25 chapters (9, 15, 17, 29, 30, 31, 36, 38, 52, 55, 57, 58, 59, 67, 85, 87, 108, 206, 232, 245, 250, 254, 256, 269 and 273). In the first book, all 12 chapters refer to products of animal origin, namely meat. In the fourth book, five chapters refer to animals, and two chapters to shepherds. In the sixth book, nine chapters refer to animals, two chapters to shepherds and one to products of animal origin. In the book of reformation, 18 chapters refer to animals, seven chapters to animal products and fish, and one chapter to ponds. From the above it follows that 31 chapters are devoted to animals and everything connected to them, 20 to animal products, 4 to shepherds and a single chapter to ponds.

Key words: The Statute of Šibenik, animals, animal products, shepherds, ponds

Dr. sc. Petar DŽAJA, dr. med. vet., redoviti profesor, dr. sc. Krešimir SEVERIN, dr. med. vet., docent, dr. sc. Željko GRABAREVIĆ, dr. med. vet., redoviti profesor, Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Damir AGIČIĆ, dr. med. vet., Veterinarski ured Slavonski Brod; mr. Ivo VRANJEŠ, dr. med. vet., Veterinarska stanica Križevci, dr. sc. Edin ŠATROVIĆ, dr. med. vet., docent, Veterinarski fakultet Univerziteta u Sarajevu

Općenito

Šibenik se prvi put spominje 1066. godine za vrijeme vladavine kralja Petra Krešimira IV. Godine 1116. zauzimaju ga Mlečani koji će ga zadržati sve do 1125. g., a od 1167. do 1180. g. pod vlašću je Bizanta. Gradski knez u Šibeniku od 1200. do 1226. g. bio je Domald, a poslije knezovi Šubići-Bribirski uz čiju će podršku od pape Bonifacija VII. isposlovati da 1298. g. donese bulu kojom Šibenik proglašava gradom i osniva u njemu biskupiju. Mletačka je vladavina nad Šibenikom trajala od 1322. do 1357. g. kada se vraća u sustav hrvatsko-ugarske države, a od kralja Ludovika Anžuvinskog dobio je potvrdu svih svojih privilegija i komunalnih sloboda. Godine 1402. ponovno je pod mletačkom vlašću (1409. g. Ladislav Napuljski prodao je Dalmaciju Veneciji za 100.000 dukata) pod kojom će ostati gotovo četiri stoljeća, tj. do 1797. godine. Propašću Mletačke republike 1797. g. Šibenik dolazi pod vlast Austrije koja ga je 1806. g. morala prepustiti Napoleonovoj Francuskoj. Ona će vladati do 1813. g. kada se ponovno uspostavlja austrijska vlast, sve do njezine propasti 1918. godine. Zatim slijedi talijanska okupacija poslije koje Šibenik 1921. g. ulazi u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Iako se 1167. godina navodi kao prva godina središnja Statuta (suvremena historiografija odbacila je ovaj dokument kao falsifikat koji je nastao u Šibeniku u 13. st.), sadržaj isprave od 1221. g., odnosno 1245. g. pa nadalje nekoliko je puta potvrđen od ugarsko-hrvatskih vladara zbog čega se može smatrati izvorom u kojemu se izražava stanje gradske uprave. Tako neki autori misle da lex trogirске diplome ne znači zakon, već običaj po kojemu živi narod. Važnost prokušanog običaja dokazuje i Šibenski statut i njegove reformacije, a to potvrđuje i šibensko svećenstvo 1252. g. koje priznaje pokornost trogirskom biskupu. Prvi dokumenti koji potvrđuju postojanje Šibenskog statuta potječu iz 1292. g. jer postoji jedna sudska osuda šibenskog suda koja se temelji na novom statutu, dok je stariji postojao 1260. godine. Kako je Zadarski statut, koji je središnji 1305-1313. g., uzor Šibenskom statutu, smatra se da je Šibenski statut najranije mogao nastati u drugom desetljeću 14. stoljeća. Smatra se i da Šibenski statut nije nestao u požaru 1378. g. jer se 1379. g. zaključuju reformacije statuta. Za vrijeme mletačke vlasti pretpostavlja se da je Šibenski statut prilagođen tadašnjoj vlasti, kao i većina srednjovjekovnih statuta, a u knjižnici sv. Marka u Mlecima nalazi se rukopis Šibenskog statuta koji potječe iz 1412. godine. Rukopis Fausta Vrančića završava 286. poglavljem Reformacija od 22. ožujka 1461. koje odgovara 288. poglavljju Reformacija u tiskanom Statutu. Prilikom predaje Šibenika 1412. go-

dine Reformacije su odobrene, a dukalom od 5. ožujka 1461. odobrene su Reformacije od 1413. do 1461. g., iza kojih će u tiskanom Statutu biti ubačeno svega još osam reformacija iz 1551. (1), 1552. (2) i 1561. godine (4). Mi pišemo o Statutu zakona i reformacija koji je tiskan u Mlecima 1608. godine.

Poglavlja o držanju životinja, krađama, štetama od životinja i na životinjama i druge odredbe

Najveći broj poglavlja koja se odnose na životinje vezan je za način njihova držanja. Tako je u **Šestoj knjizi, 127. poglavljju** pravno regulirano držanje pasa, to jest propisano je kažnjavanje onih koji drže pse bez kuke ili kljuge. Propisano je da ni jedna osoba ne smije na području cijelog šibenskog distrikta, izvan grada za vrijeme dok je grožđe zrelo, držati psa bez kuke ili kljuge, kako ne bi činio štetu u vinogradima, pod prijetnjom kazne od pet libara malih denara od čega je polovica pripadala zakonskom tužitelju. U **Knjizi reformacija, 15. poglavljju** (20. 1. 1382.) propisano je da svatko može ubiti i raniti prasca i prasicu koju nađe u svojem vrtu. Prema tom poglavljju svakoj osobi koja ima vrt izvan grada Šibenika dopušteno je ubiti ili raniti prasca ili prasicu koju nađe da u njegovu vrtu čini štetu. Ipak je propisan povrat prasca ili prasice onomu komu pripada, ako onaj čiji je prasac ili prasicica nadoknadi štetu onomu komu je vrt oštećen. U **Knjizi reformacija, 17. poglavljju** (27. 8. 1382.) propisano je da nitko u gradu Šibeniku ne može držati svinje te ubuduće svatko tko drži svinju u gradu mora je izvesti izvan grada i ne smije ju više držati u Šibeniku. Nakon osam dana dopušteno je svakoj osobi da ubije sve svinje ili koliko ih može pronaći u Šibeniku, te one postaju vlasništvo onoga tko ih je ubio, a onaj čija je svinja treba općini platiti pet libara malih denara. U **Knjizi reformacija, 29. poglavljju** (16. 4. 1385.) propisano je da nitko ne smije pasti stoku na nečijoj sjenokoši ili u nečijem vinogradu. Nitko ne smije veliko ni malo blago voditi na pašu u nečije žito, ili vinograd, ili sjenokošu, niti kositi i dati kositi tuđu sjenokošu pod prijetnjom kazne od pet libara malih denara. Jedna polovica te kazne išla je tužitelju, a druga polovica općini. Prekršitelj je morao nadoknaditi štetu vlasniku kojemu je ona počinjena ili njegovom sluzi uz prisegu. U **Knjizi reformacija, 30. poglavljju** (30. 4. 1385.) dopušteno je držati stoku na otoku Tijatu. „Tako ni jedna osoba bilo kakva staleža ili položaja ne smije voditi na pašu i držati sitnu stoku, ni krave, ni kobile, ni magarice na otoku Tijatu, nego samo konje, volove, magarce i kobile, tako nađene na otoku Tijatu, izuzev denara za svakog prekršitelja i za svaki put, od koje kazne polovica ide zakonitom tužitelju a druga

polovica općini“. Svatko može svojom voljom uzeti takvu sitnu stoku, krave, magarice i kobile tako nađene na otoku, izuzev volova, konja i magaraca. **U Knjizi reformacija, 31. poglavlju** (30. 4. 1385.) propisano je da se građani koji imaju stoku u distriktu ne obvezuju na davanje seljanima. Tako se ni jedan građanin Šibenika koji ima i drži stoku u šibenskim selima ne obvezuje i ne treba plaćati nikakvu daću koja se nameće seljanima šibenskog distrikta. **U Knjizi reformacija, 36. poglavlju** propisano je da nitko ne smije pasti stoku na rtu sv. Magdalene. **U Knjizi reformacija, 38. poglavlju** propisano je da nitko ne smije držati blago ispod tuđega plodonosnog drveta. Ni jedna osoba ne smije držati blago pod nečijim plodonosnim drvetom bez posebne dozvole vlasnika čije je drvo, i to pod prijetnjom kazne od 40 solda za svakog prekršitelja i za svaki put, a vlasnik može za dokaz uzeti jednu životinju. **U Knjizi reformacija, 87. poglavlju** (24. 6. 1397.) propisano je da seljani mogu držati svinje u šibenskom distriktu. Navedeno je da seljani ubuduće mogu prasce i prasice držati dok ih drže sigurno čuvane, da nikomu ne nanose štetu. Ako pak nekome nanesu štetu, pastiri tih životinja moraju potpuno nadoknaditi štetu povrijeđenoj i oštećenoj osobi. **U Knjizi reformacija, 232. poglavlju** (7. 6. 1454.) propisano je da se u distriktu ne drže kobile, no dopušteno je držati jednoga konja. Tako ni jedan šibenski distriktualac nije smio u šibenskom distriktu držati kobilu ili nečijeg konja ako nije od šibenskog građanina, i nije smio držati svoju kobilu niti više od jednoga svojeg konja pod prijetnjom gubitka takvih konja ili tuđih kobila, ili svojih kobila koje bi imao, jednu ili više njih, ili svojih konja ako bi imao više od jednoga. Od tih konja ili kobila polovica je pripadala općini, a druga polovica zakonitom tužitelju. Onaj tko je imao kobilu, ili više od jednoga konja, ili tuđega konja ili kobilu, kao što je rečeno, imao je rok prodaje i vraćanja otada tijekom čitavog mjeseca srpnja. **U Knjizi reformacija, 256. poglavlju** (15. 6. 1441.) kaže se da su seljani koji drže konje oslobođeni tlake. Tadašnji i budući držatelji konja izuzeti su i oprošteni od besplatnog rada, prisilnog novčanog davanja i prisilne putne obveze, osim zamanice, naime općeg naređenja za sve seljane izuzev dužda. Stoga svoje konje mogu voditi na pašu u gajeve bez ikakve odštete, a za taj izuzetak i blagodat moraju dati besplatno svoje konje prema svakom nalogu gospodina šibenskog kneza, koji će u to doba biti, ali ne trebaju dati konje bilo kojoj osobi koja ne donosi običajni pečat sv. Marka, gosp. kneza koji će u to doba biti. **U Knjizi reformacija, 273. poglavlju** propisano je kažnjavanje osoba koje primaju životinje stranaca u distrikt.

Isto tako, propisane su nečasne radnje sa životinjama, odnosno krađe životinja te štete od životinja i

na životinjama. **U Četvrtoj knjizi, 82. poglavlju** propisano je kažnjavanje onih koji uzimaju tuđe volove za rad te kažnjavanje govedara. Tako ako je netko unajmio volove od nekog ratara, znajući da taj ratar ima tuđe volove, te doveo te volove na rad bez dozvole njihova vlasnika, najamnik je šibenskoj općini plaćao kaznu od deset libara, od čega je polovica išla vlasniku volova uz nadoknadu štete. Govedar, pak, koji se drznuo bez dozvole svoga gospodara poći s tuđim volovima na oranje, gubio je svoj dio prihoda te godine, ili prihod koji mu pripadao od dobiti, ili svoj udio u dobiti s tim gospodarom. **U Šestoj knjizi, 58. poglavlju** propisano je da hvatanje ribe ili druge životinje na putovanju ili povratku nije pljačka. Tako se nije smatralo pljačkom ako je netko na polasku ili povratku za popudbinu za svoje potrebe i hranu uhvatio velike ili male životinje. Ali onaj tko bi uzeo takve stvari, ako su vrijednosti bile preko deset libara, plaćao je općini 25 libara malih denara. **U Šestoj knjizi, 122. poglavlju** propisano je kažnjavanje onih koji su uzeli tuđe volove. Tako ako je netko uzeo tuđe volove u najam od nekog ratara, znajući da ratar ima tuđe volove za rad, i doveo te volove za svoj rad bez odobrenja njihovih vlasnika, taj je najamnik plaćao šibenskoj općini kaznu od deset libara malih denara od čega je polovica davana vlasniku volova uz nadoknadu štete. Volar koji bez dozvole svoga gospodara s tuđim volovima pođe na oranje gubio je svoj dio dohotka te godine ili prihod koji mu pripada od dobitka ili iz ugovora o službi volara s tim gospodarom. **U Šestoj knjizi, 99., 100., 101., 102. i 106. poglavlju te Knjizi reformacija, 269. poglavlju** opisane su štete nastale od životinja. Tako 99. poglavlje propisuje nadoknadu štete koju čine velike i male životinje na tuđoj obrađenoj zemlji. Ako nečiji vol ili konj načini štetu na nečijem zasijanom polju, u vrtu, povrtnjaku ili vinogradu, vlasnik plaća dva solda malih denara za kaznu za svako živinče. Za magarca, pak, koji počini štetu plaća se jedan sold malih denara, za prasca ili krmaču pet solda malih denara, a za kozu i za sitno blago šest malih denara za svako. Od tih kazni polovica je davana općini, a polovica čuvaru koji je određen za čuvanje. Uza sve, vlasnik životinja nadoknađivao je štetu vlasniku posjeda, a s obzirom na tu štetu prema slobodnoj ocjeni kurije vjerovalo se vlasniku posjeda uz prisegu. **U 100. poglavlju** opisana je vjera i vjerodostojnost sluga vlasnika posjeda koji su oštetili velike ili male životinje i način dokazivanja štete. Ako je nečiji sluga našao velike ili male životinje da nanose štetu na posjedu njegova gospodara i tu štetu dokazao svjedocima, tada je mogao tužiti i dokazati svjedocima. Ako pak sluga uhvati životinje koje čine štetu na polju toga gospodara i dovede ih pred kuriju, tada se izvidjela i procijenila šteta i plaćanje kao što

je rečeno. U **101. poglavlju** regulirano je da vlasnik posjeda može sa svjedocima i bez svjedoka tužiti životinje koje su počinile štetu u slučaju i da ih je vidio i da nije. U slučaju da nije imao svjedoka, a osobno ih je vidio, i ako je vlasnik uhvatio te životinje ili koju od njih da nanosi štetu na posjedu ili na obrađenom polju, tada se uz prisegu vjeruje vlasniku o kazni i o šteti. Ako ih nije vidio osobno, a ima svjedoke, tada se vjeruje dokazivanju svjedoka uz plaćanje kazne i štete kako je procijenjena. U **102. poglavlju** propisano je da susjedi obrađenih polja koji posjeduju životinje moraju platiti štetu susjedima. Tako se navodi ako je na bilo kojemu obrađenom polju bilo koje osobe učinjena šteta od velikih i malih životinja, nju je trebao ispraviti i nadoknaditi najbliži susjed koji drži životinje blizu takva oštećenog posjeda, ako je susjed unutar 100 općinskih koračaja i ako ne zna navesti i dokazati da su životinje drugih počinile i skrivile takvu štetu. U **103. poglavlju** propisano je kažnjavanje osoba koje ubiju tuđeg vola ili kravu. Nadalje, navodi se da ako netko uzme ili ubije nečiju kravu ili tele, dužan je vratiti vlasniku ili gospodaru njihovu procijenjenu vrijednost dok su živjeli. Ako to ne učini, plaćao je kaznu od tri libre mletačkih denara, od kojih je polovica davana općini, a druga polovica vlasniku životinja koji je dužan vratiti životinju ako može ili je platiti. U slučaju spora vjerovalo se vlasniku životinje o njezinoj procijenjenoj vrijednosti. Ali ako netko zlobno ubije životinju, šibenskoj je općini za kaznu plaćao tri libre malih denara uz naknadu koliko je životinja živa vrijedila. U slučajevima krađa i pljački postupa se i kažnjava prema statutima. U **106. poglavlju** propisane su kazne za životinje koje tuku tuđe životinje. Tako ako neka životinja koja s drugim životinjama polazi na pašu iz grada Šibenika, i koja se navečer vraća u taj grad, napadne drugu životinju i udari je tako da joj nanese smrtonosnu ranu ili je usmrti, vlasnik mrtve ili ranjene životinje ne može ništa tražiti ni dobiti od vlasnika životinje koja je ubila ili ranila životinju ako nije pastir ili koja druga osoba u prisutnosti najmanje dvojice svjedoka dojavila vlasniku žive životinje da njegova životinja ne smije više ići u društvu s drugim životinjama, jer ako se poslije dogodi da takva životinja počinu štetu, dužan je štetu u cijelosti nadoknaditi. U **Knjizi reformacija, 269. poglavlju** propisano je kažnjavanje kradljivaca i životinja uhvaćenih pri nanošenju štete na plodovima. Štete koje naprave životinje ili kradljivci nadoknađivalo je najbliže selo. Ako seljani u tuđim vinogradima, poljima ili obrađenim zemljištima uhvate sitno ili krupno blago, tada je vlasnik životinja ili pastir trebao nadoknaditi štetu, a potom platiti kaznu za svaku sitnu životinju po četiri solda, a za krupnu životinju po osam solda, i to ako ne bude više od 20 životinja. Ako je bilo više od 20 životinja, tada je za svaku sitnu životinju

je plaćao po dva solda, a za svaku krupnu po četiri i ta se kazna dijelila među seljanima kako je istaknuto.

U daljnjem razmatranju o životinjama u nekoliko je poglavlja opisana kupoprodaja i procjena životinja. Tako je u **Četvrtoj knjizi, 245. poglavlju** propisana procjena konja poslanika i navedeno da konji poslanika koje šalje knez nekada poginu ili se upropaste zbog čega je potrebna pristojna naknada osobama koje su izgubile konje. Zaključeno je da se takvi konji procijene prije odlaska iz grada i da se procjena pohrani u uredu općinskog kancelara. U **Knjizi reformacija, 57. poglavlju** (26. 9. 1389.) propisano je da svi koji kupuju konja trebaju taj posao obaviti uz prisutnost gospodina kneza ili kurije. Svaka osoba koja želi kupiti konja u šibenskom distriktu ili u gradu Šibeniku, to mora napraviti uz nazočnost kneza i njegove kurije, pa ako oni potvrde pravo vlasništvo konja uz prisegu da je pravi vlasnik, tek tada je takva prodaja valjana i obvezujuća. U drugim slučajevima prodaja nije valjana i kupac je morao vratiti konja bez naknade. U **Knjizi reformacija, 58. poglavlju** (12. 5. 1390.) zabranjeno je na Velikim vratima kupovati sitnu stoku radi izvoza. Tako ni jedna osoba nije mogla kupiti sitnu stoku na Velikim vratima, počevši od vanjskih do Velikih vrata, radi izvoza preko mora pod prijetnjom kazne od pet libara koliko god puta se ta protivna radnja uradi. U **Knjizi reformacija, 59. poglavlju** (31. 5. 1390.) propisano je da ni jedan stranac u šibenskom distriktu ne smije kupiti volove za oranje radi izvoza, niti ih smije izvoziti izvan distrikta pod prijetnjom kazne od 50 libara i gubitka volova. U **Knjizi reformacija, 254. poglavlju** (12. 3. 1453.) dopušteno je trgovanje pojedinim proizvodima životinjskog podrijetla na blagdane (Uskrs, Duhovi, Božić, Primanje u nebo Preslavne Djevice Marije, Uzašašće, Tijelovo, sv. Ivan Krstitelj, Svi apostoli, sv. četvrtak, sv. petak., sv. Spasitelj, sv. Laurencije, sv. Marko, sv. Mihovil, Svi Sveti). Na te blagdane ne može se trgovati izuzev mesom u mesnici, ribom, jaganjcima, jarićima, ovcama, kokošima, divljači, mlijekom i jajima, što je potrebno za prehranu čovjeka.

Kad su u pitanju životinje, u **Četvrtoj knjizi, 3. poglavlju** navedena sujoš pravila o posudbi konja i naknadi u slučaju propasti. Tako je u tom poglavlju propisano da ako netko primi konja, ili koju drugu životinju, ili bilo kakvu stvar u svrhu da otiđe do određenog sela ili na neko točno određeno mjesto, pa na putu ili u tom selu ili mjestu posuđeni konj, životinja ili druga posuđena stvar propadne slučajnom nezgodom, npr. požarom, rušenjem mjesta ili nebeskom munjom, ili nenadanom smrću, ili oduzimanjem, ili zapljenom poradi represalija koje su dopuštene protiv šibenske općine, ili su dopuštene protiv neke privatne osobe iz

Šibenika, ali ipak nisu dopuštene protiv osobe kojoj je neka od spomenutih stvari posuđena, a ta je osoba posuđenoj stvari posvetila takvu skrb i brigu kako bi to činila i za svoje vlastite stvari, takva se osoba ne može ni na kakav način držati odgovornom za takvu pogibelj, takav slučaj ili štetu. U **Četvrtoj knjizi, 78. poglavlju** reguliran je zakup životinje te je navedeno ako netko konja, magarca ili kakvo drugo živinče da nekome u zakup ili uz najamninu i nakon toga takvo živinče nekim slučajem uquine, vlasnik tog živinčeta može pred kurijom tražiti i najamninu i cijenu živinčeta, a kada gospodin knez i kurija presude o cijeni i isplati živinčeta, zajedno se plaća cijena za živinče i najamnina. U **Četvrtoj knjizi, 79. poglavlju** propisan je slučaj gubitak živinčeta koje je dano uz najamninu što je išlo na štetu davatelja. Tako ako netko dade nekome u zakup ili najam konja ili koje drugo živinče, pa to živinče uquine ili propadne nekim nepredviđenim slučajem, šteta treba biti od najmodavca, a ne najamnika, izuzev ako se ta šteta dogodi krivnjom najamnika.

Proizvodi životinjskog podrijetla i ribe

U **Prvoj knjizi, 33. poglavlju** propisano je da se nadglednici mjera brinu da se meso prodaje općinskom teškom librom i način podnošenja tužbe. Nadalje, navodi se da se nadglednici mjera trebaju brinuti da se svako meso u mesnici prodaje na uteg ili vagu i tešku funtu šibenske općine. Isti nadglednici bili su dužni revno se brinuti da se meso ni na kakav drugi način ne prodaje, nego samo općinskim vagama, a ako bi našli nekog prijestupnika, morali su ga odmah prijaviti gospodinu knezu i kuriji te dati zapisati u općinske zapisnike mesare i druge prijestupnike tako da onaj koji je obavljao zabranjenu trgovinu plati za svaki prijestup šibenskoj općini 40 solda malih denara. Od toga se polovica davala tužitelju, ako je na temelju njegove prijave utvrđena istina, a druga je polovica pripadala šibenskoj općini. U **Prvoj knjizi, 35. poglavlju** propisano je da mesari u mesnici moraju držati strogo određene utege. Tako su se nadglednici mjera morali revno pobrinuti da svaki mesar ima i drži u mesnici svoje vage i utege kojima će vagati meso, a u slučaju protivnih radnji plaćali su šibenskoj općini u ime globe 20 solda malih denara svaki i za svaki put. Takvu prijavu može učiniti svatko tko može makar samo jednim svjedokom dokazati takvog prijestupnika. U **Prvoj knjizi, 36. poglavlju** propisana je kazna za one koji su iznosili meso izvan mesnice. Navedeno je da se ni jedan mesar ili prodavač mesa ne smije usuditi niti drznuti nositi meso izvan mesnice, kući ili na drugo mjesto i ako se ne bi meso moglo prodati isti dan, nego mora ostati u mesnici, i to pod

prijetnjom kazne od 40 solda za svakoga koji protivno uradi. Izuzev ako iza toga dana slijedi dan kad se ne jede meso, jer tada se meso može navečer nositi izvan mesnice radi pohrane, ali s tim da se poslije ne prodaje nigdje drugdje nego u mesnici. I svatko može tužiti prijestupnike s jednim svjedokom i dokazati kako je naprijed rečeno. U **Prvoj knjizi, 37. poglavlju** propisano je da mesari ne smiju derati kožu sa životinja izvan mesnice te je dalje navedeno da ni jedan mesar ili bilo tko drugi koji hoće prodavati meso ne smije derati kožu s velikih ili malih životinja, izuzev javno u mesnici, i to pod prijetnjom kazne od 40 solda malih denara za svakoga i za svaki put kada učini protivno, a polovica kazne išla je tužitelju. Mesar i prodavač mesa mogu ipak za jelo svog kućanstva odnijeti meso koje im je potrebno i dovoljno, i ne više. U **Prvoj knjizi, 38. poglavlju** govori se o kažnjavanju onih koji u mesnici drže prodano meso. Detaljnije se navodi da ni jedan mesar ili prodavač mesa ne smije u mesnici držati prodano meso, budući da oni običavaju kupcima mesa govoriti da je meso prodano, i to pod prijetnjom kazne od 40 solda malih denara. Svaki mesar i svaki prodavač mesa mora i treba od mesa koje se nalazi u mesnici dati i prodati svakom koji bude tražio jednu libru i više prema volji tužitelja, i to pod prijetnjom kazne od 40 solda malih denara za svakog prijestupnika i za svaki slučaj. Polovica kazne pripadala je zakonitom tužitelju ako je na osnovi njegove tužbe utvrđena istina. U **Prvoj knjizi, 39. poglavlju** propisana je cijena svih vrsta mesa. Tako je za cijenu i prodaju mesa određeno da se meso u mesnici prodaje uz dolje napisanu cijenu: meso škopca, to jest uškopljenog ovna, velika libra šibenske općine po šest denara, kravlje volovsko i teleće meso libra po stranom običaju četiri denara. Također, meso ovce, koze, uškopljenog jarca i neuškopljenog ovna libra po četiri denara, a meso neuškopljenog jarca libra po tri denara. Meso jarića libra po osam denara. Meso janjaca po sedam denara. Iznutrice su se prodavale ovako: glava svake male životinje po osam denara, te želudac svih životinja, cijeli rep s jetrama po osam denara, želudac bilo koje životinje po osam denara svaki zajedno s dijelom loja prema starom običaju. Unutrašnji drob s cijelim jetrama za osam denara. Ipak iznutrice koza i janjaca kao i njihove glave te glave goveda, krava, telića i njihove iznutrice, zatim iznutrice prasaca i prasica mogu se prodavati bez propisa i onako kako kupci mogu najbolje pogoditi. U **Prvoj knjizi, 40. poglavlju** propisana je cijena svježeg i soljenog mesa prasca i prasica. Svinjsko meso prodavalo se uz ovu cijenu: meso neoguljenog muškog prasca libra osam denara, oguljenog prasca libra sedam denara, i to svježe meso ili mlado, meso pak oguljenih svinja po pet malih denara. Isto tako svinj-

sko meso slabo i najmanje 15 dana sušeno na dimu od muškog praseta prodaje se po 12 denara, a od ženske svinje osušeno, kako je rečeno općinska libra po deset denara. U **Prvoj knjizi, 41. glavi** određeno je da se u nekim slučajevima cijena mesa može povisiti. Tako se navodi da od blagdana Rođenja Gospodnjega sve do prvoga dana korizme i od Uskrsa cijeli mjesec svibanj mogu gospodin knez i njegova kurija zajedno s Vijećem petnaestorice mudrih povisiti prodajnu cijenu mesa onako kako se njima i većini njih bude činilo pravednim. U ostalom vremenu cijena se može povisiti ili mijenjati, pa se toga valja pridržavati pod prijetnjom kazne od 40 malih denara za svaki slučaj kada se protivno uradi. Polovica kazne išla je tužitelju ako se tužba dokazala točnom, a svatko je mogao tužiti. U **Prvoj knjizi, 42. poglavlju** navodi se da se polovica slanog mesa treba prodavati u mesnici. Navedeno je da nitko od građana, ni mesar ni stranci ne smiju volovsko ili kravlje meso soliti bez prisutnosti nadglednika mjera ili jednoga od njih, pod prijetnjom kazne od pet libara malih denara za svakoga i za svaki slučaj. Sami nadglednici mjera imaju i moraju dati u mesnici na prodaju polovice od toga mesa svježje, te dopustiti da se polovica stavi u sol, ali ne više, i na to su nadglednici mjera obvezni pod prijetnjom kazne od 40 solda za svakoga i svaki put, a tužiti može svatko. U **Prvoj knjizi, 43. poglavlju** propisano je da se životinjama ne smije derati koža prije zornice. Nadalje, navodi se da se ni jedan mesar niti koja druga osoba ne smije usuditi derati kožu s velikih ili malih životinja prije jutarnje zvonjave crkve sv. Jakova pod prijetnjom kazne od 40 solda malih denara za svakoga i za svaki put, i da uvijek kada počnu derati kožu tamo treba biti nadglednik mjera ili više njih. Bez prisutnosti nadglednika mjera ne smiju početi derati kožu pod prijetnjom navedene kazne. Nadglednici mjera obvezni su pravodobno ujutro biti u mesnici nadgledati kako mesari deru kožu, te ih optužiti ako u bilo čemu urade protivno, i to pod prijetnjom kazne od 20 solda malih denara za svakoga i za svaki put. U slučaju da nadglednici mjera ili najmanje jedan od njih zanemare doći u mesnicu do drugoga jutarnjeg zvona, mesari mogu derati kožu uz svjedoke, ali su dužni istoga dana tužiti nadglednike mjera koji nisu bili u mesnici za vrijeme jutarnjeg zvona, i to pod prijetnjom kazne od 20 solda malih denara. U **Prvoj knjizi, 44. poglavlju** propisano je da se male životinje ne smiju soliti. Navodi se da se ni jedna osoba ne smije usuditi soliti bilo kakve male životinje, pod prijetnjom kazne od 40 soldina malih denara za svakoga, svaki put i za svaku životinju, izuzev za vlastite potrebe. Polovica kazne išla je zakonitom tužitelju ako je na temelju njegove tužbe utvrđena istina. U **Prvoj knjizi, 45. poglavlju** propisano je da se crknute životinje ne smiju prodavati.

Propisano je nadalje da se ni jedan mesar ili koja druga osoba ne smije usuditi ni drznuti u mesnici prodavati crkotine životinja, pod prijetnjom kazne od 40 solda malih denara od kojih polovica ide zakonitom tužitelju i koji neka je drži u tajnosti. U **Šestoj knjizi, 129. poglavlju** propisano je kažnjavanje prodaje ribe na nedopuštenom mjestu. Navodi se da nitko ne smije prodavati ribu drugdje na gatu, ispod palače i u mesnici, pod prijetnjom kazne od 40 solda malih denara i da nitko ne smije istovariti ribu niti pristati, izuzev u općinski gat, pod prijetnjom navedene kazne. Ista je kazna bila ako se riba nosi kući. Iznošenje slane ribe nije podlijegalo toj kazni. U **Knjizi reformacija, 9. poglavlju** (14. 8. 1381.) propisano je da svaki plemić koji prodaje meso u mesnici treba prodavati prema propisima. Navedeno je da ako neki šibenski plemić uzme u zakup općinsku mesnicu ili drži klupu za prodaju mesa u toj mesnici, treba i mora prodavati meso prema propisima Šibenika. Ako bi, pak, meso prodavao protiv propisa Šibenika, nije mogao dobiti službu suca niti kakvu drugu službu u gradu Šibeniku dvije godine od dana kad je optužen i kad mu je primjereno dokazana krivnja. Osim toga, ne može u roku od dvije godine pred šibenskom vladom niti osobno niti preko drugoga voditi parnicu. Svatko može tužiti, a onaj koji tuži i dokaže barem jednim svjedokom dobra glasa od šibenske općine treba dobiti dvije libre malih denara. U **Knjizi reformacija, 52. poglavlju** (3. 10. 1387.) kaže se da mesari moraju prodavati bubreg i masnoću s mesom. Tako je svaki mesar bio dužan prodavati bubreg i masnoću s mesom pod prijetnjom kazne od dvije libre svaki put kada je protivno urađeno i svatko može tužiti. U **Knjizi reformacija, 55. poglavlju** propisano je da se kazni svatko tko prodaje meso iznad propisane cijene. U ovom je poglavlju navedeno ako koji mesar ili ubirač potrošarine gradom Šibenikom bude takve nepromišljenosti i drskosti da prodaje meso iznad dopuštene cijene ili učini koju drugu prijevaru u toj mesnici s obzirom na meso, na temelju samog čina treba se osuditi na pet libara malih denara koje imaju dati općini za prvi put. Ako se drugi put uhvati u varanju, općini treba platiti 10 libara malih denara, a ako bude i treći put, treba platiti 25 libara malih denara. Ako se uhvati i četvrti put, neka se zauvijek liši mesnice i neka nikad ne bude ubirač potrošarine i mesar. U **Knjizi reformacija, 67. poglavlju** (5. 1. 1393.) propisano je da mesari prodaju meso utegom od 18 unča. Nadalje, navedeno je da svaki dućandžija, prodavač i ljekarnik ili bilo tko koji drži utege radi prodaje kakve robe, ubuduće ima prodavati robu u svojem dućanu utegom od 12 šibenskih unči, a mesari utegom od 18 unča pod prijetnjom kazne od 25 libara malih denara za svakog i za svaki put. U **Knjizi reformacija, 87. poglavlju** (11. 11. 1396.) zakupnik

mesnice mogao je izabrati dva ribara. Nadalje, navedeno je da zakupnik mesnice i ribarnice za sebe treba izabrati dva ribara koje žele, i to na račun određene zakupnine te ribarnice, i nakon što je zakupnik učinio taj izbor. Mala braća i dominikanci imaju između ostalih ribara izabrati druga dva ribara. Ždrijebom se odlučuje koji će među tim ribarima biti u kojem samostanu. U **Knjizi reformacija, 206. poglavlju** propisano je da ribari ne prodaju ribu prije negoli gospodin knez zadovoljava. Govori se o drskosti ribara koji su tako sramotni da nemaju nikakav obzir prema svojem gospodinu knezu te uskraćuju njemu i njegovu glasniku prodati ribu za onu cijenu za koju drugima prodaju, dok se u drugim gradovima i mjestima rektorima daju u svemu pogodnosti pred drugim osobama. Da bi se zauzdala neprijaznost i drskost tih ribara donešena je odluka da se ni jedan ribar ni prodavač ribe ne smije usuditi ni drznuti u one dane kada se meso ne prodaje ili ne jede prodavati bilo kakve ribe, velike ili male, prije nego pratitelj ili trabant gospodina kneza, ili koji drugi njegov glasnik, dođe u ribarnicu i preuzme ribu koja je potrebna gospodinu knezu, i to pod prijetnjom kazne od 40 solda za svakoga i za svaki put, od kojih polovica ide općini, a druga polovica zakonitom tužitelju. Ako se glasnik gospodina kneza ne bi mogao sporazumjeti s obzirom na cijenu, tada općinski justicijari prema slobodnoj volji trebaju odlučiti o toj cijeni. U **Knjizi reformacija, 250. poglavlju** propisano je da se sir mora kupovati po zadarskoj teškoj libri. Navedeno je da se sir, i na malo i na veliko, mora kupovati i prodavati na teškoj libri grada Zadra pod prijetnjom kazne od 25 libara malih denara. Od kazne polovica je išla općini, a druga zakonitom tužitelju.

Pastiri

U **Četvrtoj knjizi** tri su poglavlja posvećena pastirima. U **80. poglavlju** govori se o sitnom blagu danom na ispašu koje propadne te naknadi. Navedeno je ako neka osoba ovce, koze ili kakvo drugo sitno blago dade nekom pastiru na ispašu s ispravom ili bez nje, uz davanje određene plaće ili uz ustupanje određenog dijela tih životinja tom pastiru, te ako pastir od tih životinja neku izgubi, pa ako izgubi dvije od stotinu, o tim dvjema ne treba polagati nikakav račun. Ako pak izgubi više od dvije, o kojima ne može vlasniku položiti račun, tada sam pastir ima tom vlasniku iz vlastite imovine nadoknaditi sve izgubljene životinje. Kada su druge životinje dane pastiru na ispašu, kao što je tegleća marva, krave ili volovi, ili magarci i tomu slično, pa pastir nešto od tih životinja izgubi radi svoje nemarnosti ili budalaštine, tada pastir treba vlasniku vratiti ili izgubljeno živinče ili njegovu vrijednost, na temelju istinite procjene ili cijene, i to prema prisezi

vlasnika živinčeta. Ako pak o tome postoji ugovor koji je među strankama izdan protivno rečenom, takav ugovor vrijedi i ima se održavati. U **81. poglavlju** govori se o pastirima koji prema volji gospodara trebaju podnijeti račun o životinjama. Tako je napisano da se dopušta da kad god vlasnik životinja zatraži od pastira da mu položi ili učini račun o životinjama, pastir je dužan o svemu što je primio i imao od životinja koje je preuzeo na ispašu, njihovu vlasniku položiti jasan razgovijetan obračun. Samo vlasnik životinja ne može više od tri puta godišnje od svojih pastira tražiti obračun. A pastiri su dužni u roku od osam dana dostaviti meso i kožu uginulih životinja s ispravnim biljegom te ih donijeti gospodaru u Šibenik, jer ih inače gospodar ne treba staviti u obračun. Nakon isteka tog vremena ne mogu ih dostaviti. U **83. poglavlju** propisane su kazne pastira za prevare vlasnika životinja. Tako ako pastir prevari vlasnika za plodove ili za priplod stoke, mlijeko ili vunu, ili za same životinje, i vlasnik to može dokazati pred gospodinom knezom i kurijom, vlasnik ili gospodar mogu uzeti i dobiti cijelu glavnicu s cijelim prihodom i priplod stoke. Pastir tada treba platiti kaznu od deset libara malih denara od čega je polovica išla općini, a druga polovica vlasniku životinja. U **Šestoj knjizi, 98. poglavlju** govori se o kažnjavanju onih koji oduzmu nečijem pastiru životinje. Ako netko uzme nečijem pastiru životinju, npr. ovcu, kozu, ovna, jare, jagnje ili jarca, pa vlasnik hoće da mu se vrati ili životinja ili njezina procijenjena vrijednost, pa ako mu onaj koji je tu životinju uzeo u roku od tri dana pošto ga vlasnik zatraži ne vrati životinju ili ne plati njezinu procijenjenu vrijednost, ima platiti za kaznu 40 solda malih denara od kojih polovica ide šibenskoj općini, a druga polovica vlasniku životinje koja je tako uzeta, uz to treba platiti procijenjenu vrijednost životinje. Ako se pak o vrijednosti životinje koja je tako uzeta pojavi spor, uz prisegu teba vjerovati pastiru koji ju je čuvao, i to od 30 solda malih denara pa naniže. U **Šestoj knjizi, 123. poglavlju** govori se o kažnjavanju pastira u slučaju prevare. Tako je navedeno ako pastir prevari vlasnika za plodove, priplod stoke, ili za mlijeko ili vunu, ili za same životinje, pa ako vlasnik to može dokazati pred gospodinom knezom ili kurijom, vlasnik ili gospodar može dobiti i imati cijelu glavnicu s čitavim prihodom i priplodom stoke, a pastir treba za kaznu platiti deset libara malih denara od kojih polovica ide općini, a druga polovica vlasniku. U **Knjizi reformacija** jedno je poglavlje (**108.**) posvećeno čišćenju lokava.

Literatura

- GRUBIŠIĆ, S. (1982): Knjiga Statuta Zakona i reformacija grada Šibenika. Tisak Nikola Moretti, 1608.